

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SPECIFIKA TRESTNÉHO ČINU ZANEDBÁNÍ
POVINNÉ VÝŽIVY**

Autor práce: Helena Krajníková, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2025

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Helena Krajníková, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Specifika trestného činu zanedbání povinné výživy

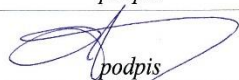
Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Specifics of Neglecting Mandatory Support as a Crime

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

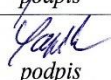
Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: listopad 2024

Cíl bakalářské práce: Hlavním cílem bakalářské práce je prostřednictvím analýzy skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy vymezit podmínky trestní odpovědnosti za spáchání daného trestného činu. Vedlejším cílem bakalářské práce je zjištění a grafická interpretace dílčích odlišností české právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy v porovnání s odpovídající zahraniční právní úpravou ve vybraných zemích EU a následná formulace návrhů *de lege ferenda*.

Student: Helena Krajníková, DiS.	22. 11. 2024 datum	 podpis
Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.	22. 11. 2024 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	2. 12. 2024 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	9. 12. 2024 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	10. 12. 2024 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala, samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Jiřímu Hruškovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

KRAJNÍKOVÁ, H. *Specifika trestného činu zanedbání povinné výživy*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2025. 53 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D

Klíčová slova: výživné, vyživovací povinnost, zanedbání povinné výživy

Bakalářská práce se zabývá charakteristikou trestného činu zanedbání povinné výživy dle ustanovení § 196 trestního zákoníku, a to včetně související civilně právní úpravy vyživovací povinnosti. V teoretické části práce jsou definovány základní pojmy a představen historický vývoj civilně právní úpravy vyživovací povinnosti a trestně právní úpravy přečinu zanedbání povinné výživy na území České republiky.

V praktické části je analyzována skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy, jehož specifika jsou prezentována v následující kazuistice. Následně je provedena komparace zákonných znaků skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy s odpovídající zahraniční právní úpravou Slovenské republiky a Rakouské republiky. V závěru práce autorka prezentuje vlastní návrhy *de lege ferenda*.

ABSTRACT

KRAJNÍKOVÁ, H. *Specifics of Neglecting Mandatory Support as a Crime: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2025. 53 pgs. Supervisor: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Key words: maintenance, maintenance obligation, neglect of maintenance obligation

This bachelor thesis deals with the characteristics of the crime of neglecting mandatory maintenance according to the provisions of Section 196 of the Criminal Code, including the related civil law regulation of maintenance obligations. The theoretical part of the thesis defines basic concepts and presents the historical development of civil law regulation of maintenance obligations and the criminal law regulation of the offense of neglecting mandatory maintenance in the territory of the Czech Republic.

The practical part analyzes the factual basis of the crime of neglecting mandatory maintenance, the specifics of which are presented in the following case study. Subsequently, a comparison is made of the legal characteristics of the factual basis of the crime of neglecting mandatory maintenance with the corresponding foreign legal regulations of the Slovak Republic and the Republic of Austria. In the conclusion, the author presents her own proposals *de lege ferenda*.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Výklad základních pojmů	11
3 Historický vývoj právní úpravy zanedbání povinné výživy	15
3.1 Historický vývoj civilněprávní úpravy na našem území.....	15
3.2 Historický vývoj trestněprávní úpravy na našem území.....	18
4 Analýza skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy	22
4.1 Základní skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy	22
4.2 Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy..	26
5 Ustanovení bezprostředně související s trestným činem zanedbání povinné výživy	28
6 Případové analýzy	31
7 Komparace české právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy s právními úpravami ve vybraných zemích	42
7.1 Slovenská právní úprava	42
7.2 Rakouská právní úprava	46
Závěr	49
Seznam použitých zdrojů	51
Seznam tabulek a grafů	53

Úvod

Vzájemná solidarita mezi příbuznými je a vždy byla jednou ze základních zásad fungování lidské společnosti. Ochrana rodiny a dětí vyplývá z řady mezinárodních závazných dokumentů a je zakotvena i v ústavněprávních předpisech včetně Ústavy České republiky. Trestní právo, jakožto krajní prostředek státu, chrání ty nejvýznamnější hodnoty společnosti, mezi které rodina a řádný vývoj dítěte bezpochyby patří.

V současné době, kdy se velké množství dětí rodí ze vztahů nesezdaných párů, popřípadě z manželství, která jsou často rozvedena, je téma neplnění zákonné vyživovací povinnosti více než aktuální. Skutečnost, že stát trestně stíhá osoby, které se uvedeného trestného činu dopouštějí, je často diskutováno. Mnozí kritizují kriminalizaci neplatičů jako neefektivní nástroj pro řešení této problematiky, jiní vnímají tento trestněprávní proces jako jeden ze zásadních způsobů, jak vymáhat dluh na výživném oprávněnými.

Autorka si téma bakalářské práce zvolila zejména z toho důvodu, že pracuje jako vrchní inspektorka na obvodním oddělení policie České republiky a trestní řízení proti pachatelům trestného činu zanedbání povinné výživy vede několik let. Toto téma je jí blízké a ze své dosavadní praxe čerpala zejména pro zpracování kazuistické části této bakalářské práce.

Předkládaná práce představuje problematiku trestného činu zanedbání povinné výživy dle ustanovení § 196 trestního zákoníku v jeho aktuální podobě, a to včetně kontextu civilněprávní právní úpravy vyživovací povinnosti.

Uspořádání bakalářské práce koresponduje s hlavními a vedlejšími cíli autorky, které jsou stanoveny v první kapitole.

Druhá kapitola se zabývá vysvětlením základních pojmů, které vycházejí z civilně právních norem, bez kterých lze danou problematiku jen těžko pojmut a pochopit, včetně výčtu a druhů vyživovacích povinností.

Třetí kapitola představuje historický vývoj civilněprávní i trestněprávní úpravy vyživovací povinnosti, který má v českých zemích dlouhou tradici.

Praktická část bakalářské práce začíná čtvrtou kapitolou, ve které je provedena analýza základní i kvalifikované skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku, včetně výkladu jednotlivých zákonných pojmů.

V páté kapitole jsou krátce rozebrána ustanovení bezprostředně související s trestným činem zanedbání povinné výživy, konkrétně zvláštní ustanovení o trestání podle § 196a trestního zákoníku a zvláštní ustanovení o účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku.

Šestá kapitola je věnována kazuistice vybraných případů z autorčiny praxe, na kterých jsou demonstrovány zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy a postup policejního orgánu v trestním řízení včetně následného rozhodnutí ve věci.

V sedmé kapitole jsou porovnány trestněprávní úpravy skutkových podstat trestného činu zanedbání povinné výživy v České republice, na Slovensku a v Rakousku za účelem zjištění, jak je dle vybraných právních úprav definován a sankcionován tento trestný čin. Pro přehlednost jsou jednotlivé odlišnosti komparovaných trestněprávních úprav názorně prezentovány v komparační tabulce.

V závěru bakalářské práce jsou shrnuty zjištěné poznatky, vyhodnoceno naplnění stanovených cílů a vyslovena úvaha *de lege ferenda*.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Bakalářská práce se zabývá charakteristikou trestného činu zanedbání povinné výživy, včetně historického exkurzu do vývoje civilněprávní i trestněprávní úpravy vyživovací povinnosti a vymezení základních pojmů. Hlavním cílem bakalářské práce je prostřednictvím analýzy skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy vymezit podmínky trestní odpovědnosti za spáchání daného trestného činu. Vedlejším cílem bakalářské práce je zjištění a grafická interpretace dílčích odlišností české právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy v porovnání s odpovídající zahraniční právní úpravou ve vybraných zemích EU a následná formulace návrhů *de lege ferenda*.

Pro dosažení stanovených cílů byly využity tyto metody výzkumu:

- studium právnické a jiné odborné literatury, právních předpisů a judikatury,
- deskriptivní metoda,
- teoretická analýza,
- komparační metoda.

2 Výklad základních pojmů

Základní pojmy, které se týkají dané problematiky vyplývají přímo či nepřímo z civilněprávní právní normy, konkrétně ze zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“), potažmo ze zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství (dále jen „zákon o registrovaném partnerství“). Z toho lze vycházet i v případě, že k neplnění vyživovací povinnosti dochází za situace, kdy tato není jasně konkretizovaná soudem. Bez chápání takových pojmů nelze porozumět ani problematice trestněprávní.

• Výživné, vyživovací povinnost

V občanském zákoníku není přímo definováno, co je výživným, přestože takový pojem se zde v mnoha případech uvádí. Pojem výživného je v občanském zákoníku užíván jako označení předmětu práva, slovně vyjádřeno například jako právo na výživné, úhrada výživného, dluh na výživném. Z toho nepřímo vyplývá, že výživným jsou myšleny nejčastěji samotné dávky výživného.¹ Vyživovací povinnost je povinnost subjektů zajišťovat potřeby a hradit životní náklady v rámci rodinně právních vztahů tak, jak vyplývá z občanského zákoníku. V případě vyživovací povinnosti vůči dětem je takovou povinností navíc myšleno i zajištění jeho fyzického, duševního a sociálního vývoje.² Takové zajištění čítá i osobní péči o dítě, zajištění bydlení, mimoškolních aktivit, odpočinkových aktivit nebo například doučování. Lze konstatovat, že vyživovací povinnost k dětem je jednou z nejdůležitějších rodičovských povinností.³

• Druhy vyživovacích povinností

Vyživovací povinnost, resp. rodinně právní vztahy, ve kterých je taková povinnost stanovena zákonem, v současné době upravuje občanský zákoník a zákon o registrovaném partnerství. Konkrétně lze rozlišit následující druhy vyživovacích povinností:

- výživné mezi manžely dle § 697 občanského zákoníku
- výživné rozvedeného manžela dle §§ 760-763 občanského zákoníku

¹ ŠMÍD, O., VACKOVÁ, R. a kol. *Výživné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 24.

² KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 26.

³ ŠMÍD, O., DEMJANOVÁ, R. a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, s. 133.

- vyživovací povinnost mezi předky a potomky dle §§ 910-919 občanského zákoníku
- výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce dle § 920 občanského zákoníku
- vyživovací povinnost mezi partnery dle § 10 zákona o registrovaném partnerství a
- vyživovací povinnost po zrušení partnerského soužití dle § 11 zákona o registrovaném partnerství.

Vzhledem k tomu, že se bakalářská práce zabývá trestným činem zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku a taková právní kvalifikace skutku se uplatňuje zejména v případech, kdy není řádně plněna vyživovací povinnost rodičů vůči dětem, jsou následující pojmy definovány právě v kontextu této vyživovací povinnosti.

• Vznik vyživovací povinnosti

Zásadním předpokladem vzniku a trvání vyživovací povinnosti je existence rodinně právního vztahu mezi osobami tak, jak to určuje občanský zákoník nebo zákon o registrovaném partnerství, tedy poměr manželský, ex-manželský, příbuzenský v přímé linii nebo partnerský ve smyslu zákona o registrovaném partnerství.⁴ Dále je to odkázanost oprávněného na výživu, tedy stav, kdy se takový jedinec není schopen samostatně žít.⁵

V případě vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem vzniká rodiči tato povinnost již okamžikem narození dítěte, tedy nikoli až rozhodnutím soudu o případném určení výše výživného. Ve vztahu k alimentární povinnosti rodičů však přistupuje zákonodárce odlišně. Na rozdíl od určení matky, kterou je vždy ta žena, která dítě porodila,⁶ stojí právní úprava určování otcovství na existenci tří právních domněnek (předpokládaných skutečnostech). Domněnky lze aplikovat postupně, každá jedna platí do doby, dokud není vyloučena ta předchozí, poté se aplikuje další v daném pořadí. Jsou výslovně uvedeny v §§ 776–783 občanského zákoníku, přičemž se jedná velmi zjednodušeně o narození dítěte z manželství, souhlasné prohlášení rodičů a určení otcovství k dítěti soudem.

⁴KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 965-966.

⁵PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, k § 911.

⁶KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 485-486.

- **Rozsah vyživovací povinnosti**

V případě, že není vyživovací povinnost plněna vůči oprávněnému dobrovolně, je na místě, aby byla výše vyživovací dávky stanovena soudně. V takovém případě je třeba výši dávky jednoznačně stanovit.⁷ Dle občanského zákoníku by se při rozhodování o rozsahu výživného měly zohlednit jak odůvodněné potřeby oprávněného, tak poměry a výdělkové možnosti povinného. Soud by měl zkoumat i okolnosti možného výdělku a majetkových poměrů povinného, tedy zda se například bez důležitého důvodu nevzdává lepší možnosti výdělku. Vyhodnocuje se i míra a kvalita osobní péče o oprávněného, popřípadě péče o rodinnou domácnost. Česká právní úprava nestanovuje hranice pro minimální ani maximální výši vyživovací povinnosti, stejně tak není stanoven přesný vzorec pro její výpočet. Konkrétní stanovení výše vyživovací povinnosti je tedy v rukou soudu.⁸ Ten vyživovací povinnost neurčí v případě, že se rodiče na vyživovací povinnosti dohodnou. Taková dohoda musí být ale v zájmu dítěte a výše výživného by měla odpovídat výše uvedeným podmínkám. Z ustanovení § 915 občanského zákoníku ale vyplývá, že hledisko zásadně shodné životní úrovně rodičů předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte.

- **Trvání a zánik vyživovací povinnosti**

Výživné lze přiznat, jestliže oprávněný není schopen se sám živit.⁹ Taková délka trvání není automaticky omezena na dosažení zletilosti nebo, jak se často prezentuje v médiích maximálně dosažení věku 26 let. Věková hranice je v tomto případě nepodstatná. Jak je výše uvedeno, rozhodující je skutečnost, resp. stav, kdy je oprávněný schopen se sám živit. K takovému stavu nemusí dojít za celý život, pokud je oprávněný například invalidní. Samozřejmě v takových případech zajišťuje jeho výživu částečně stát.¹⁰ Z toho vyplývá, že trvání vyživovací povinnosti rodiče není závislé na dosaženém věku dítěte nebo ukončeném vzdělání konkrétního stupně. Schopnost se sám živit je tak vždy třeba posoudit individuálně s ohledem na specifika jednotlivých případů.

Vyživovací povinnost může také na určitou dobu zaniknout a poté se znovu obnovit. V takovém případě se hovoří o elasticitě vyživovací povinnosti, případně o relativním

⁷ ŠMÍD, O., VACKOVÁ, R. a kol. *Výživné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 37.

⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 982-983.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ ŠMÍD, O., DEMJANOVÁ, R. a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, s. 140.

zániku vyživovací povinnosti. V takových případech je nutné opět individuální posouzení všech okolností. Jedná se například o situaci, kdy oprávněný dokončí studium na střední škole, ale není přijat na vysokou školu. Začne být tedy výdělečně činný a je schopen se sám živit. Po roce začne znovu studovat a vyživovací povinnost rodičů se obnovuje.¹¹ V případě uzavření manželství vzniká automaticky nová vyživovací povinnost, a to vyživovací povinnost mezi manžely dle občanského zákoníku. Pokud jeden z manželů stále studuje například vysokou školu, vyživovací povinnost jeho rodičů zaniká v takovém rozsahu, v jakém je poskytována druhým manželem. Takový zánik vyživovací povinnosti, ať částečný nebo v celém rozsahu, by měl vyslovit k návrhu soud.¹²

Vyživovací povinnost nezaniká ani v případě, kdy je rodiči částečně omezena rodičovská zodpovědnost nebo je jí dokonce zbaven.¹³ Oproti tomu neplacení výživného nezakládá omezení rodičovské odpovědnosti. Skutečnost, že rodič neplní vyživovací povinnost, i když dlouhodobě a soustavně, neznamená, že je omezen na své rodičovské odpovědnosti. O to více, pokud mezi ním a oprávněným existuje vzájemné citové pouto a omezení nebo dokonce zamezení jejich společného kontaktu by tak bylo zcela v rozporu se zájmy dítěte.¹⁴

¹¹ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 396-397

¹² tamtéž

¹³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání (3. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2024, k § 874

¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010 Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/21-cdo-3909-2010>.

3 Historický vývoj právní úpravy zanedbání povinné výživy

Vyživovací povinnost se poprvé objevuje už ve starověkých právních textech, konkrétně v nejstarším známém zákoníku, zákoníku Ur-Nammu, který pochází z období vlády sumerského krále ve druhém tisíciletí před naším letopočtem. Tento zákoník však neupravoval výživné v souvislosti se vztahy mezi rodiči a dětmi, ale spíše v kontextu rozvodů. Pokud chtěl muž ukončit manželství, byl povinen vyplatit ženě určité finanční odškodnění.¹⁵ V římském právu byla později zavedena vzájemná vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi narozenými v manželství (*legitimi/iusti*). Tyto děti a jejich rodiče měli povinnost poskytovat si vzájemně výživu v případě chudoby, pracovní neschopnosti nebo s ohledem na jejich společenské postavení. Nárok na výživné měly také děti narozené z mimomanželského svazku svobodných osob (*naturales*), avšak nemanželské děti (*spurii/vulgo concepti*) takové právo neměly.¹⁶

Před rozborem současné právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy, bude krátce představen její historický vývoj a vývoj civilně právní úpravy vyživovací povinnosti, který má v českých zemích dlouhou tradici. Porušování vyživovací povinnosti bylo trestné v různých podobách již od období první republiky, ale civilně právní úpravy rodinného práva u nás a jejich postupné kodifikace mají počátky nejméně již ve středověku.

3.1 Historický vývoj civilněprávní úpravy na našem území

Ve středověkých českých zemích hrálo klíčovou roli při vývoji rodinného práva křesťanství, a tedy právo kanonické. Katolická církev prosazovala monogamii a nerozlučitelnost manželství za života. Manželství, vnímané jako svátost, vznikalo slavnostním přivolením před církví.¹⁷

Zásadní změnou v tehdejší pojetí nerozlučitelnosti manželství za života obou manželů byl vznik složitého systému manželských překážek a postupný vliv protestantismu, který otevřel cestu k možnosti rozvodu.¹⁸ Děti byly právně plně podřízeny otci, podle

¹⁵ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 16.

¹⁶ SKŘEJPEK, M. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 95.

¹⁷ SCHELLE, K., TAUCHEN J. VESELÁ R. *Rodinné kodexy*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2010, s. 7.

¹⁸ Tamtéž

římskoprávního principu „*patria potestas*“. Děti narozené mimo manželství měly složitější postavení, protože církev mezi nimi a manželskými dětmi rozlišovala. Nemanželské děti neměly dědické právo, nemohly nabývat majetek ani se učit řemeslu. Nárok na výživu zpočátku neexistoval nebo byl upraven neurčitě. Děti byly v moci otce a do zletilosti neměly právní způsobilost. V případě otcovské smrti byl často ustanoven poručník, kterým mohla být i žena.¹⁹

Významným obdobím pro rozvoj rodinného a manželského práva, do kterého již navíc často zasahoval stát, bylo období vlády Marie Terezie a později Josefa II. Po vydání tolerančního patentu v roce 1781, který mimo jiné povoloval sňatky katolíků s evangelíky, vydal Josef II v roce 1783 patent, kterým převedl rozhodování manželských sporů na státní soudy, zrušil církevní jurisdikci a prohlásil své výlučné právo upravovat manželské záležitosti.²⁰ První zmínka o výživném, jakožto právním institutu na našem území pochází z Císařského patentu Františka I. z roku 1811, který pod číslem 946/1811 Sb. vstoupil v účinnost 1. ledna 1812 v celém rakouském císařství a stanovil povinnost otce poskytovat výživu svým dětem. Tento patent je znám zejména jako Obecný občanský zákoník rakouský a lze v něm nalézt i ustanovení, podle kterého:

„upadnou-li rodiče v nouzi, jsou děti povinny, slušně je vyživovati“

tedy lze hovořit o základech vzájemné vyživovací povinnosti.²¹ Všeobecný zákoník občanský, jak se zákonu také říkalo, byl bezesporu nejvýznamnějším právním kodexem na našem území. Jeho dokonalost prokázala především doba jeho používání. S drobnými změnami se podle něj postupovalo až do roku 1950.²²

V roce 1949 schválilo Národní shromáždění ČR zákon *o právu rodinném* (č. 265/1949 Sb.), který byl v účinnosti od 1.1.1950 do 30. března 1964.²³ V hlavě druhé tohoto zákona se v § 35 uvádí:

„rodiče se starají o tělesný a duševní rozvoj dětí, zejména pečují o jejich výživu a výchovu ...“.

¹⁹ SCHELLE, K., TAUCHEN, J., VESELÁ R. *Rodinné kodexy*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2010, s.8.

²⁰ tamtéž

²¹ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 16.

²² SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky*. Ostrava. Key Publishing, 2012, s.16.

²³ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 16.

Část pátá jmenovaného zákona nazvaná *Vyživovací povinnost* obecně stanovuje v §§ 70-77 vzájemnou vyživovací povinnost mezi příbuznými v pokolení přímém, vymezuje její rozsah:

„Rozsah vyživovací povinnosti určují jednak odůvodněné potřeby osoby oprávněné, jednak výdělečné a majetkové možnosti osoby povinné.“

Tato právní norma již také zohledňuje nárok na výživu neprovdané matce:

„Otec dítěte, za kterého matka dítěte není provdána, je povinen matce přispět, jak slušnost žádá, na úhradu nákladů na těhotenství a slehnutí, jakož i na úhradu jejích osobních potřeb po dobu tří měsíců. Z důvodu zvláštního zřetele hodných může soud uložit otci dítěte, aby přispěl i na jejich úhradu.“

Zákon o rodině (č. 94/1963 Sb.), schválený Národním shromážděním ČSSR, vstoupil v účinnost 1. dubna 1964. Byl více než patnáctkrát novelizován a výživné upravoval v §§ 85–103.²⁴

Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí byla definována takto:

„Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou schopny se sami živit.“

„Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.“

V devadesátých letech 20. století se začala diskutovat a později připravovat obsáhlá rekodifikace soukromého práva,²⁵ která měla sloučit do jednoho zákona mnohé civilně právní úpravy, mezi kterými bylo i právo rodinné a pojmout tak více než stovku stávajících předpisů.²⁶ Konečným výsledkem byl zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* ze dne 3. února 2012, který je účinný dodnes.²⁷

Vyživovací povinnost upravuje v §§ 910-923. Vzájemná vyživovací povinnost je definována obecněji:

²⁴ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 16.

²⁵ SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky*. Ostrava. Key Publishing, 2012, s.26.

²⁶ KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011, s. 17

²⁷ SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky*. Ostrava. Key Publishing, 2012, s.26.

„Předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost.“

„Výživné lze přiznat, jestliže oprávněný není schopen se sám živit.“

„Pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného.“

3.2 Historický vývoj trestněprávní úpravy na našem území

Neplnění vyživovací povinnosti se poprvé na našem území stává přestupkem v době první republiky. Národní shromáždění republiky Československé se dne 16. prosince 1930 usneslo na zákoně č. 4/1931 Sb. z. a n., *na ochranu osob oprávněných požadovati výživu, výchovu nebo zaopatření*. Ze znění zákona vyplývá, že se prvotně jednalo o přestupek:

§ 8

(1) *Kdo úmyslně nebo z hrubé nedbalosti neplní svoji povinnost vyživovací nebo zaopatřiti jiného, takže oprávněný je vydán nouzi nebo že musí, aby nebyl vydán nouzi, býti podporován odjinud, budiž potrestán soudem **za přestupek** tuhým vězením od jednoho týdne do šesti měsíců; vedle trestu na svobodě budiž vyslovena ztráta volebního práva do obcí.*

(2) *Trestný není:*

a) kdo mohl důvodně spoléhati, že nouze bude odvrácena podporou jiné osoby, k tomu způsobilejší a podle ustanovení soukromého práva alespoň podpůrně povinné,

b) kdo nemohl nouzi odvrátiti bez ohrožení výživy vlastní nebo výživy osoby alespoň stejně blízké jako osoba ohrožená, leč by porušení své povinnosti zavinil tím, že úmyslně zanedbal výdělečnou činnost k jejímu splnění potřebnou, nebo tím, že úmyslně možnost jejího splnění zmařil nebo ztížil

Podle tzv. alimentálního zákona byla v § 9 odst. 3 upravena také účinná lítost. Přestupek přestal být trestný, pokud nezanechal trvalé nepříznivé následky a pachatel před vynesením rozsudku soudem prvního stupně uhradil veškerou vzniklou škodu. Ve srovnání s aktuální právní úpravou účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku vyplývá, že podmínky zániku trestnosti nejsou totožné. Škoda byla považována za napravenou

pouze tehdy, pokud byla uhrazena veškerá povinná výživa a zároveň pokryty náklady dosavadního vymáhání.²⁸

Důvodem vzniku takového zákona byly i požadavky a návrhy různých sociálních organizací, jako například Spolek rozvedených žen, nebo Republikánská liga pro mravní obrodu národa, které se domáhaly úpravy vyživovací povinnosti k manželským i nemanželským dětem, nebo i k manželkám. V této souvislosti tak zejména poukazovaly na poválečný pokles mravnosti a s tím související krizi rodinného a manželského života, ze které vyplývá i nezodpovědnost rodičů vůči svým dětem.²⁹

Prvním trestním zákonem na našem území, ve kterém bylo neplnění vyživovací povinnosti stanoveno trestným činem byl zákon č. 86/1950 Sb., *trestní zákon*, který schválilo Národní shromáždění republiky Československé dne 12. července 1950³⁰, a který v hlavě V. upravoval devět trestných činu proti rodině a mládeži.³¹ Trestný čin zanedbání povinné výživy byl pak upraven v § 210 jmenovaného zákona v následujícím znění:

§ 210

(1) Kdo neplní, byť jen z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo se vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(3) Odnětím svobody na tři měsíce až tři léta bude pachatel potrestán, je-li oprávněná osoba činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 vydána nouzi nebo jinému nebezpečí.

²⁸ GERLICH, K. *Rozvod, rozluka, alimenty*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1934, s. 62.

²⁹ GERLICH, K. *Rozvod, rozluka, alimenty*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1934, s. 32.

³⁰ SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Trestní kodexy – 1. díl, Hmotněprávní předpisy*. Ostrava. Key Publishing, 2011, s. 232.

³¹ tamtéž, s. 300.

Trestní zákon z roku 1950 upravuje i ustanovení o účinné lítosti:

§ 211

Pro zanedbání povinné výživy podle § 210 není pachatel trestný, jestliže takový čin nemá trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splní dříve, než soud první stolice počne vyhlašovat rozsudek.

V roce 1960 docházelo vzhledem k proklamovanému vybudování socialistické společnosti k postupné rekodifikaci ve všech právních odvětvích. Zákony z roku 1950 byly nahrazeny.³² Dne 29. listopadu 1961 byl Národním shromážděním Československé socialistické republiky schválen zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon*³³, který převzal trestný čin zanedbání povinné výživy v témže znění.

Tento zákon opět přesně nestanovil minimální dobu neplnění nebo vyhýbání se vyživovací povinnosti, avšak judikatura poskytla určité vodítko. Obvykle se za takové jednání považovalo soustavné neplnění této povinnosti po dobu nejméně šesti měsíců. V závislosti na konkrétních okolnostech případu však mohla být rozhodná i kratší doba, která se však době šesti měsíců měla blížit.³⁴

Navzdory tomu, že byl po roce 1989 tento trestní zákon značně novelizován, přesto jeho celková koncepce nevyhovovala moderním trendům restorativní justice.³⁵ Z tohoto důvodu se přistoupilo k přípravě a následně k vydání nového trestního zákoníku.³⁶

Dne 1. 1. 2010 vstoupil v účinnost zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, který zpřísnil úpravu trestného činu zanedbání povinné výživy. Podle důvodové zprávy³⁷ k trestnímu zákoníku se trestný čin zanedbání povinné výživy upravuje v podstatě shodně s dosavadní právní úpravou, protože judikatura v této oblasti je stabilní a v praxi nevznikají zásadní problémy s jejím uplatňováním. Vzhledem k častějším požadavkům na přísnější postih tohoto jednání, zejména v případech opakovaného neplnění vyživovací povinnosti, dochází k mírnému zvýšení trestních sazeb v souladu s celkovou koncepcí nového

³² SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Trestní kodexy – 1. díl, Hmotněprávní předpisy*. Ostrava. Key Publishing, 2011, s.9.

³³ tamtéž, s. 337

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 1. 1992, sp. zn. 6 Tz 193/91, dostupné na Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 03.01.1992, sp. zn. 6 Tz 193/91, ECLI:CZ:NS:1992:6.TZ.193.1991.1 - Nejvyšší soud

³⁵ SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Trestní kodexy – 1. díl, Hmotněprávní předpisy*. Ostrava. Key Publishing, 2011, s.11.

³⁶ tamtéž, s.12.

³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

trestního zákoníku, přičemž je doplněn i nový znak v podobě zvlášť přitěžující okolnosti, kterou je speciální recidiva. Navíc je již výslovně vymezena doba trvání neplnění vyživovací povinnosti, což se promítlo do následujícího znění:

- (1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*
- (2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.*
- (3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,*
 - a) vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze, nebo*
 - b) byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.*

Doposud poslední změna v trestněprávní úpravě trestného činu zanedbání povinné výživy nastala na základě novely č. 390/2012 Sb. Z důvodové zprávy tohoto zákona³⁸ mj. vyplývá, že stav přeplněnosti věznic osobami, které se dopustily přečinu je trvale nepřijatelný.

U trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 trestního zákoníku tak došlo ke snížení trestu odnětí svobody na jeden rok, ve druhém odstavci byla snížena trestní sazba odnětí svobody na dvě léta. Znak recidivy byl z kvalifikované skutkové podstaty vypuštěn a trestní sazba se u tohoto ustanovení snížila na rozmezí šesti měsíců až tří let. Trestněprávní úprava byla navíc doplněna o zvláštní ustanovení o trestání spočívající v možnosti soudu uložit pachateli i přiměřené omezení spočívající ve zdržení se řízení motorových vozidel.

³⁸Důvodová zpráva k zákonu č.390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

4 Analýza skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy

Skutková podstata trestného činu je souborem typových znaků, které definují konkrétní druhy trestných činů a vzájemně je odlišují. Jednotlivé skutkové podstaty trestných činů jsou charakterizovány pěti skupinami znaků: protiprávností, objektem, objektivní stránkou, subjektem a subjektivní stránkou.³⁹ Hlavní funkcí skutkové podstaty trestného činu je typizace, protože představuje obecný popis daného druhu trestného činu.⁴⁰

Trestný čin zanedbání povinné výživy patří mezi nejčastěji páchané trestné činy v České republice⁴¹. Jeho postih má za cíl chránit vyživovací vztahy, které vycházejí z civilně právních předpisů.⁴² Trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku je obsažen v hlavě IV. zvláštní části trestního zákoníku nazvané *trestné činy proti rodině a dětem* a je tvořen třemi skutkovými podstatami. V odstavci prvním a druhém se jedná o skutkové podstaty **základní**, třetí odstavec představuje **kvalifikovanou** skutkovou podstatu trestného činu, neboť je zde obsažena okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

4.1 Základní skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy

§ 196

(1) Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

³⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 247.

⁴⁰ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

⁴¹ Statistiky zanedbání povinné výživy, krádeží, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání [online]. 2024 [cit. 2025-03-06]. Dostupné z <https://policie.gov.cz/clanek/statistiky-zanedbani-povinne-vyzivy-kradezi-mareni-vykonu-uredniho-rozhodnuti-a-vykazani.aspx>.

⁴² ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

- **Objekt trestného činu**

Individuálním objektem trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku je **nárok na výživu**, který vyplývá z občanského zákoníku a ze zákona o registrovaném partnerství.⁴³ Tyto civilně právní normy obsahují několik povinností vyživovat nebo zaopatřovat jiného a všechny jsou zmíněny v kapitole 2.2. této bakalářské práce. Trestní zákoník neposkytuje v případě § 196 trestního zákoníku ochranu jiným vyživovacím nárokům než těm, které plynou z výše uvedených zákonů, tedy například takovým, které vyplývají ze smlouvy, náhrady škody, dědictví apod.⁴⁴

Hmotným předmětem útoku je osoba, kterou je pachatel ze zákona povinen vyživovat. Takovou osobou je nejčastěji nezletilé dítě, může se ale jednat o rozvedeného manžela, osvojení, neprovdanou matku a další.

Povinnost poskytovat výživu jinému vyplývá přímo ze zákona, takže k jejímu uplatnění není zapotřebí zvláštní rozhodnutí soudu ani určení konkrétní výše výživného.⁴⁵ Dokonce i v případě, že je konkrétní splátka výživného stanovena pravomocným civilněprávním rozhodnutím, řeší orgány činné v trestním řízení v rámci trestního řízení samostatně předběžnou otázku, kterou je zejména samotná existence vyživovací povinnosti povinného vůči oprávněnému nebo zda bylo v možnostech a schopnostech obviněného vyživovací povinnost plnit a pokud ano, tak v jaké výši. Není vyloučeno, že se výše výživného určená trestním soudem bude nakonec lišit od výše výživného, kterou stanovil soud občanskoprávní.⁴⁶ Z toho plyne, že trestní soud není v takovém případě vázán rozhodnutím civilního soudu, ale jeho pravomocné rozhodnutí provede jako listinný důkaz. Závaznými pro trestní řízení jsou ale otázky osobního vztahu, tedy například pravomocné rozhodnutí o určení otcovství.

- **Objektivní stránka trestného činu**

Objektivní stránkou trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1 trestního zákoníku se rozumí jednání pachatele, který *neplní svou zákonnou povinnost vyživovat*

⁴³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné, Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 645.

⁴⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2442.

⁴⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné, Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 646.

⁴⁶ Tamtéž.

nebo zaopatřovat jiného. Dle § 196 odst. 2 trestního zákoníku se pachatel své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného *vyhýbá*.

Trestný čin zanedbání povinné výživy náleží mezi omisivní delikty, neboť pachateli je přímo v trestním zákoně stanovena obecná povinnost konat a její *opomenutí* pak zakládá trestní odpovědnost za její porušení.⁴⁷ Ve druhém odstavci může jednání pachatele spočívat v aktivní činnosti, tj. konání, kterým se zákonné povinnosti vyhýbá. Takovým vyhýbáním je například aktivní ztěžování vymáhání dlužného výživného tím, že pachatel pracuje bez řádné pracovní smlouvy a „mzda“ je mu vyplácena v hotovosti. V tomto případě není možné zjistit reálnou výši příjmů pachatele, od níž se následně odvíjí výše výživného.

Neplnění vyživovací povinnosti musí trvat po *dobu delší než čtyři měsíce*, což je stanoveno výslovně v obou základních skutkových podstatách. Jestliže nebyla vyživovací povinnost plněna po celou dobu čtyř po sobě jdoucích měsíců, ale pouze v některých úsecích delšího období, taková období se sčítají. Klíčové je, aby celková doba, po níž byla tato povinnost porušována, přesáhla čtyři měsíce.⁴⁸

Trestný čin zanedbání povinné výživy je trestným činem *trvajícím* a je dokonán v okamžiku, kdy doba neplnění vyživovací povinnosti přesáhne dobu čtyř měsíců. Z hlediska procesněprávního ukončuje trvání takového trestného činu okamžik sdělení obvinění, tedy mezníkem, kdy je jednání pachatele ukončeno je zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 1 trestního řádu.⁴⁹ „*Sdělení obvinění tedy přerušuje páčání tohoto trestného činu a tvoří předěl, od kterého se další jednání posuzuje jako samostatný skutek. Bylo-li o uvedeném trestném činu konáno zkrácené přípravné řízení, nastávají účinky sdělení obvinění ve smyslu ustanovení § 12 odst. 11 tr. ř. až doručením návrhu na potrestání obviněnému.*“⁵⁰

Často posuzovanou otázkou je v rámci trestního řízení i skutečnost, zda se povinný, který neplní vyživovací povinnost na více dětí, dopustil jednoho nebo více samostatných přečinů zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. V takových případech je z pohledu právní kvalifikace skutku rozhodující počet výchovných prostředí, ve

⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1637.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 273.

⁵⁰ Rozsudek Krajského soudu v Hradci králové ze dne 8. 8. 2006, sp. zn. 10 To 230/2006, dostupné na Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 08.08.2006, sp. zn. 10 To 230/2006, ECLI:CZ:KSHK:2006:10.TO.230.2006.1 - Nejvyšší soud.

kterých se tyto děti nacházejí (např. u různých matek, u různých pěstounů, ve více výchovných ústavech).⁵¹ Půjde tedy o více trestných činů (skutků) podle počtu výchovných prostředí, spáchaných ve vícečinném souběhu.⁵²

Povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného nespočívá pouze v úhradě peněžitých splátek, i když takový způsob bývá v praxi nejčastější. Takovým plněním může být poskytování stravy, ošacení, zajištění bydlení, osobní péče, ale i péče o všestranný rozvoj oprávněné osoby. Zajišťování péče spočívá i v dohledu nad řádným dodržováním a plněním školní docházky, umožnění mimoškolních aktivit za účelem kulturního či sportovního rozvoje. U vyživování nezletilého dítěte bývá spíše pravidlem, že pečující rodič zaopatřuje a vyživuje oprávněnou osobu každodenně zejména naturálním způsobem a osobní péčí, zatímco druhý rodič, který nežije ve společné domácnosti s oprávněným, plní svou vyživovací povinnost v pravidelných finančních splátkách. Za výživné ve smyslu § 196 trestního zákoníku ale nelze uznat občasné plnění povinnou osobou v době styku s nezletilým, tedy například nákup dárků.⁵³

Vyhýbání se povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného: pachatel se své zákonné povinnosti vyhýbá tehdy, když ji neplní a nadto se snaží takové zbavit tím, že aktivně maří nebo ztěžuje případné vymáhání dlužného výživného⁵⁴. Příkladem takového jednání může být, když se povinný bez vážného důvodu vyhýbá práci nebo pracuje na zkrácený úvazek, aniž by k tomu měl objektivní, například zdravotní, důvod.

- **Subjekt trestného činu**

Pachatelem trestného činu zanedbání povinné výživy může být pouze *fyzická trestně odpovědná osoba, která má povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného*⁵⁵. Trestní odpovědnost právnických osob za tento trestný čin je vyloučena⁵⁶. U daného trestného činu může být pachatelem nejen rodič, který neplní dávky výživného, ale i rodič, který má oprávněného v péči, je povinen ho vyživovat, ale neposkytuje mu potřebnou výživu

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2016, sp. zn. 3 Tdo 432/2016, dostupné na Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.04.2016, sp. zn. 3 Tdo 432/2016, ECLI:CZ:NS:2016:3.TDO.432.2016.1 - Nejvyšší soud

⁵² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné, Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 648.

⁵³ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A., *Trestní zákoník: Komentář* (Systém ASPI). Wolters Kluwer [cit. 2025-2-4].ASPI_ ID KO40_2009CZ. Dostupné v systému ASPI, ISSN: 2336-517X.

⁵⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné, Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 648-649.

⁵⁵ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

⁵⁶ viz. § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

a zaopatření faktickou péčí. Takovým pachatelem může být i pečující osoba, která dávky výživného od povinného užije prokazatelně výlučně ke své osobní potřebě. S ohledem na výše uvedené se proto bude jednat o speciální objekt.

- **Subjektivní stránka trestného činu**

Z pohledu subjektivní stránky trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 trestního zákoníku je možná jak úmyslná, tak i nedbalostní forma zavinění, přičemž je nutné v daném případě vždy určit konkrétní formu zavinění. Obě varianty proto nemohou existovat najednou. O nedbalostní formu zavinění se jedná například v situaci, kdy se rodiče nezletilého domluví na započtení výživného splátkou na jiný dluh mezi nimi. V takovém případě si je pachatel vědom své vyživovací povinnosti, ale bez přiměřených důvodů spoléhá, že tuto povinnost plnit nemusí.

Z hlediska zavinění je u § 196 odst. 2 trestního zákoníku nutný vždy úmysl.⁵⁷ S ohledem na aktivní *vyhýbání se vyživovací povinnosti* se navíc vždy bude jednat o úmysl přímý (§ 15 odst. 1 písm. a) trestního řádu).

4.2 Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy

§ 196

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, vydá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 oprávněnou osobu nebezpečí nouze.

Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby se vztahuje k oběma výše uvedeným základním skutkovým podstatám trestného činu zanedbání povinné výživy. Zvlášť přitěžující okolnost spočívá v tom, že pachatel při spáchání trestného činu uvedeným v odstavci prvním nebo druhém *vydal oprávněnou osobu nebezpečí nouze*.

Nouzí se rozumí nedostatek základních prostředků k uspokojení životních potřeb. K naplnění zákonného znaku vydání oprávněné osoby nebezpečí nouze postačí, pokud takový stav hrozil, tedy pachatel vytvořil situaci, kdy by si oprávněný bez další pomoci (příbuzného, dávek hmotné nouze...) nebyl schopen zabezpečit základní potřeby pro život.⁵⁸ Při posuzování jednání takového pachatele je třeba také vyhodnotit, zda hrozící

⁵⁷ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2453.

nouze nebyla odvrácena pečující osobou na úkor jejích vlastních potřeb včetně nadprůměrného pracovního nasazení.⁵⁹ V praxi tak orgány v trestním řízení zjišťují i majetkové a pracovní poměry pečující osoby, oprávněné potřeby konkrétního nezletilého a v neposlední řadě příjem dávek státní a sociální podpory a hmotné nouze.

Podle mínění autorky bakalářské práce se jedná o těžší následek ve smyslu § 17 odst. a) trestního zákoníku. Odlišného mínění je Šámal,⁶⁰ který uvádí, že se jedná o jinou skutečnost podle § 17 písm. b) trestního zákoníku. Z hlediska zavinění postačí k tomuto znaku nedbalost.

⁵⁹Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 24. 7. 1981 sp. zn. 11 Tz 41/81. Dostupné na: sbirka.nsoud.cz/export/sbirky/?collectionIds=11123.

⁶⁰ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2453.

5 Ustanovení bezprostředně související s trestným činem zanedbání povinné výživy

➤ Zvláštní ustanovení o trestání - § 196a trestního zákoníku

Ve snaze přimět neplatiče výživného k plnění své zákonné povinnosti prostředky trestního práva přijal zákonodárce novelu trestního zákoníku č. 390/2012 Sb., na základě, které přibýlo v trestním zákoníku mj. i zvláštní ustanovení o trestání. Jedná se o doplnění výčtu obecných přiměřených omezení a přiměřených povinností dle § 48 odst. 4 trestního zákoníku o *zvláštní přiměřené omezení zdržení se řízení motorových vozidel*. Toto zvláštní omezení lze volně kumulovat s těmi uvedenými v § 48 odst. 4 trestního zákoníku. V případě zanedbání povinné výživy se jedná především o § 48 odst. 4 písm. i) trestního zákoníku, tedy *uhrazení dlužného výživného nebo jiné dlužné částky*.⁶¹

Zvláštní přiměřené omezení spočívající ve *zdržení se řízení motorových vozidel* je výjimečné v tom, že svou podstatou odpovídá trestu zákazu činnosti⁶². Přitom přiměřená omezení a povinnosti nemají nahrazovat některý z trestů.⁶³ Uložení *přiměřeného omezení zdržení se řízení motorových vozidel* však nesouvisí přímo se spáchaným trestným činem, jak se u takových omezení vyžaduje, neboť je zde zřejmá snaha o motivaci odsouzeného, aby hradil své alimentární závazky. Uložení tohoto přiměřeného omezení je pro soud fakultativní.⁶⁴

Trestní zákoník nestanoví konkrétní podmínky pro ukládání *přiměřeného omezení spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel*, ale pouze uvádí, že toto přiměřené omezení má být ukládáno zejména, existuje-li důvodná obava, že povinnost pachatele hradit dlužné výživné bude mařena nebo ztěžována. Takovou obavu soud posoudí individuálně ve vztahu k osobě a dosavadního chování pachatele,⁶⁵ který například neplní vyživovací povinnost na více dětí nebo je u něj předpoklad, že vyživovací povinnost nebude plnit ani nadále.

⁶¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné, Obecná část. Zvláštní část*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 649-650.

⁶² ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

⁶³ Rozhodnutí nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.03.1963, sp. zn. 7 Tz 20/64, dostupné na: Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.03.1963, sp. zn. 7 Tz 20/64, ECLI:CZ:NS:1963:7.TZ.20.1964.1 - Nejvyšší soud.

⁶⁴ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

⁶⁵ Tamtéž.

➤ Zvláštní ustanovení o účinné lítosti dle § 197 trestního zákoníku

Důvody zániku trestní odpovědnosti jsou takové okolnosti, které nastanou až po spáchání trestného činu, ale dříve, než je o něm pravomocně rozhodnuto soudem. Tyto okolnosti způsobují, že právo na potrestání pachatele státem nevratně zaniká, není možné zahájit trestní stíhání a v případě, že již bylo zahájeno, není možné v něm pokračovat.⁶⁶ Mezi obecné důvody zániku trestní odpovědnosti náleží účinná lítost a promlčecí doba. Kromě obecných důvodů zániku trestní odpovědnosti existují i zvláštní případy zániku trestní odpovědnosti, z nich některé vztahující se k účinné lítosti jsou uvedeny ve zvláštní části trestního zákoníku, a týkají se konkrétních trestných činů,⁶⁷ (například § 242 trestního zákoníku).

V případě trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku, se jedná o zvláštní ustanovení o účinné lítosti dle § 197 trestního zákoníku.

Společenský zájem na zajištění řádné výživy oprávněných a odstranění následků, které plynou z neplnění zákonné vyživovací povinnosti jednoznačně převyšuje zájem společnosti na potrestání pachatele trestného činu zanedbání povinné výživy. Takový zájem se promítl i do zvláštního ustanovení o účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku.⁶⁸

Aby mohla trestnost v konkrétním případě, z tohoto důvodu zaniknout, musí být nejdříve jednoznačně prokázáno, že se pachatel takového trestného činu dopustil.⁶⁹ Orgány činné v trestním řízení jsou tak i v případě, že podezřelý uvedl, že vyživovací povinnost dodatečně splní, nebo ji již splnil, povinny řádně prověřit jimi dokazované skutečnosti.

Pro použití zvláštního ustanovení o účinné lítosti dle § 197 trestního zákoníku musí být současně splněny tři podmínky, kterými jsou:

- dodatečné splnění vyživovací povinnosti – věcná podmínka
- soud prvního stupně ještě nepočal vyhlašovat rozsudek – časová podmínka

⁶⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné, Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s.365.

⁶⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné, Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s.366-367.

⁶⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné, Obecná část. Zvláštní část.* 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s.650.

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14.11.1980, sp. zn. 6 Tz 41/1980. Dostupné na: Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14.11.1980, sp. zn. 6 Tz 41/80, ECLI:CZ:NS:1980:6.TZ.41.1980.1 - Nejvyšší soud.

- trestný čin neměl trvale nepříznivé následky – negativní podmínka

Dodatečné splnění vyživovací povinnosti nezahrnuje jen, že pachatel dobrovolně uhradil dlužné výživné, ale také možnost, že zařídí, aby za něj dlužné výživné uhradila jiná osoba.⁷⁰ Dále je třeba, aby takové dodatečné splnění vyživovací povinnosti bylo provedeno v plné výši, podle toho, jak dovedl orgán činný v trestním řízení a za období, pro které je dotyčný trestně stíhán.

Časovou podmínku pachatel splní i v případě, že dlužné výživné uhradí až po vyhlášení odsuzujícího rozsudku soudu prvního stupně, který byl zrušen odvolacím soudem, ale dříve, než soud prvního stupně počne vyhlášovat rozsudek nový.⁷¹

Poslední podmínkou je, že čin neměl *trvale nepříznivých následků*, které jsou nevratné a nenapravitelné dodatečným splněním vyživovací povinnosti, přičemž dle judikatury se jedná zejména o poškození tělesného nebo duševního zdraví oprávněné osoby, k němuž došlo právě v důsledku neplnění vyživovací povinnosti.⁷²

⁷⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2473.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15.09.1989, sp. zn. 7 Tz 16/1989. Dostupné na: Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15.09.1989, sp. zn. 7 Tz 16/89, ECLI:CZ:NS:1989:7.TZ.16.1989.1 - Nejvyšší soud.

6 Případové analýzy

O skutečnostech, které zakládají podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 trestního zákoníku podává oznámení většinou osoba, k jejímž rukám má být výživné hrazeno. V drtivé většině případů se jedná o neplacení výživného na nezletilé dítě a oznamovatelem tak bývá obvykle jeho matka nebo otec. Pokud je oprávněný zletilý, může být oznamovatelem on sám. Pokud je dítě svěřeno soudem do pěstounské péče, oznamuje neplacení výživného zpravidla příslušný Úřad práce České republiky, který vyplácí dávky pěstounské péče a na jehož účet má povinný výživné zasílat.

Policejní orgán tuto trestnou činnost sám aktivně nevyhledává, pokud se o ní ale dozví, prověřuje ji z úřední povinnosti. Jedná se například o oznámení matky o neplacení výživného na nezletilé dítě jeho otcem, kdy z případu vyplyne i podezření na zanedbání povinné výživy na neprovdanou matku do dvou let dítěte. V této kapitole je blíže rozpracováno několik případů vedení přípravného trestního řízení obvodním oddělením Policie České republiky ve věci podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy.

• 1. kazuistika

První případ představuje situaci, kdy povinná osoba nehradí výživné na nezletilé dítě, ani na oprávněnou, jakožto neprovdanou matku a tyto vyživovací povinnosti nejsou konkretizovány soudem.

Popis skutku

Na obvodní oddělení policie přišla podat trestní oznámení matka dítěte, jehož otec mu nejméně osm měsíců ničím nepřispěl na výživu. Z oznámení vyplynulo, že o těhotenství se matka dozvěděla krátce po rozchodu s otcem, tj. v době, kdy již nesdíleli společnou domácnost. Otec stál o to, aby byl uveden v rodném listě dítěte. Za tímto účelem proběhlo souhlasné prohlášení rodičů na matrice. V době těhotenství otec matce ničím nepřispěl na výživu a nepodílel se ani na pořizování vybavy pro dítě. Matka v těhotenství ze zdravotních důvodů nepracovala, bydlela u své matky. Po narození syna se otec krátce do společné domácnosti nastěhoval. V té době byl zaměstnán, vydělával cca 22 000 Kč měsíčně, na syna přispíval 3000 Kč měsíčně a kupoval nějaké jídlo a běžné potřeby do domácnosti. Společné soužití rodičů trvalo přibližně 10 měsíců, poté se otec odstěhoval. Od té doby matce ničím na výživu nepřispěl, byl nekontaktní a o nezletilého se nezajímal.

Oznamovatelka doložila rodný list dítěte, rozhodnutí příslušného úřadu práce ČR o přiznání rodičovského příspěvku a uvedla, že stále žije se svou matkou, babičkou nezletilého, která jí finančně podporuje tím, že hradí náklady společné domácnosti na bydlení a stravu. Dále vypověděla, že nezletilý syn je zdravý, nemá zvýšené nároky na výživu, netrpí nouzí, výživné od otce ale v rozpočtu schází. Matka již sepsala návrh o vypořádání péče o dítě a určení vyživovací povinnosti, ve kterém příslušnému soudu navrhla, aby stanovil otci plnit vyživovací povinnost na syna ve výši 3000 Kč měsíčně, tedy takovou částku, kterou přispíval již dříve, než se odstěhoval. Dluh na výživném za období, kdy otec vyživovací povinnost neplnil, si tedy spočítala násobením této částky.

Právní kvalifikace skutku

Prověřovaný uznal své otcovství k nezletilému souhlasným prohlášením rodičů, což bylo doloženo rodným listem dítěte. Matka ve svém oznámení uvedla, že otec neuhradil výživné na syna již osm měsíců. Ze zpráv úřadů, které policejní orgán vyžádal, bylo zjištěno, že otec v posuzovaném období nepobíral žádné dávky státní sociální podpory či hmotné nouze, nebyl veden jako uchazeč o zaměstnání a neprovozoval žádnou samostatně výdělečnou činnost. Z pracovního hodnocení bývalého zaměstnavatele otce vyplynulo, že minulý pracovní poměr trval devět měsíců a zaměstnanec byl propuštěn pro hrubé porušení pracovní kázně. Výdělky povinného činily přibližně 23 000 Kč měsíčně, přičemž nenahlásil mzdové účetní žádnou vyživovací povinnost.

Otec ve své výpovědi uvedl, že si je vědom své vyživovací povinnosti na syna a potvrdil délku posuzovaného období, kdy ničím matce nepřispíval. Sdělil, že si byl vědom toho, že matka vzhledem k celodenní péči o dítě neměla a nemá možnost pracovat ani na zkrácený úvazek a byl srozuměn s její finanční situací. S výší dluhu souhlasil, potvrdil, že dříve běžně přispíval 3000 Kč měsíčně na dítě a další peníze dával dle domluvy matce na nákup jídla a další výdaje v domácnosti. Pracovní omezení nenamítal, sdělil, že se vyučil v oboru automechanik, ale tomu se nikdy nevěnoval. Neplnění vyživovací povinnosti vysvětlil tím, že syna stejně nevidá, nemá dostatek financí a vede nový život. Vypověděl, že v současné době má novou práci, vydělá si sice méně, ale nemusí dojíždět.

Policejní orgán posoudil okolnosti případu a došel k závěru, že ve věci byly naplněny všechny znaky skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1 trestního zákoníku, a to v úmyslné formě zavinění, a to jak vůči nezletilému, tak vůči matce. Otec si byl vědom vyživovací povinnosti jak na syna, tak na jeho matku do

dvou let dítěte, se kterou nebyl sezdán. Vyživovací povinnost neplnil déle jak čtyři měsíce, a přestože dosahoval dostatečných výdělků, aby přispíval na výživu syna a jeho matky nejméně v takové výši, kterou přispíval ve společné domácnosti, přičemž o takové zaměstnání následně přišel vlastní vinou. Později se bez objektivních důvodů spokojil s nižším výdělkem, přestože bylo v jeho možnostech a schopnostech dosahovat minimálně stejné mzdy jako v předchozím zaměstnání.

Postup policejního orgánu

Policejní orgán ve věci zahájil úkony trestního řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu, k osobě podezřelého vyžádal dle § 8 odst. 1 trestního řádu všechny potřebné zprávy úřadů, opatřil opis rejstříku trestů, evidence přestupků a lustrace v evidenci stíhaných, prověřovaných a podezřelých osob a zjistil majetkové poměry podezřelého zkráceným finančním šetřením. Otec byl prvotně vyzván k podání vysvětlení dle § 158 odst. 6 trestního řádu, načež byl řádně poučen o možnosti využití zvláštního ustanovení o účinné lítosti dle § 197 trestního zákoníku. Vzhledem k tomu, že policejní orgán dospěl prověřováním k závěru, že ve věci byly naplněny všechny znaky zamýšleného přečinu a byly splněny podmínky pro zkrácené přípravné řízení, sdělil otcí podezření dle § 179b odst. 3 trestního řádu a provedl s podezřelým výslech osoby podezřelé. Zkompletovaný spisový materiál byl v zákonné lhůtě předložen spolu se zprávou o výsledku zkráceného přípravného řízení státnímu zástupci. Dozorující státní zástupce poté podal soudu návrh na potrestání dle § 179c odst. 2 písm. a) trestního řádu. Příslušný okresní soud vydal ve věci trestní příkaz, kterým byl obviněný uznán vinným, že

1) v posuzovaném období neplnil vyživovací povinnost na svého nezletilého syna, ačkoli tato jeho povinnost vyplývala přímo z občanského zákoníku a v jeho možnostech bylo poskytovat výživné v tom rozsahu, jak bylo mezi rodiči dříve dohodnuto, tedy v částce 3 000 Kč měsíčně, k rukám oprávněné

2) ve stejné době ničím nepřispěl na výživu oprávněné, jakožto neprovdané matky svého nezletilého syna, ke kterému uznal otcovství, ač tato jeho povinnost vyplývala přímo z občanského zákoníku, přičemž obviněný věděl, že matka má po porodu jen omezený příjem bez možnosti vlastního výdělku vzhledem k péči o nezletilého a vzhledem k jeho možnostem a schopnostem, jakož i přiměřeným potřebám oprávněné odpovídal příspěvek na její výživu ve výši 2.000 Kč měsíčně, tedy úmyslně neplnil svou zákonnou povinnost vyživovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce,

čímž spáchal ve vícečinném souběhu dva úmyslné přečiny zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1 trestního zákoníku. Za to byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání pěti měsíců s podmíněným odložením na zkušební dobu v trvání 14 měsíců a uložil obviněnému, aby ve zkušební době nahradil podle svých sil dlužné výživné.

- **2. kazuistika**

Ve druhém případě naplnil pachatel znaky kvalifikované podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy, neboť vydal oprávněnou osobu nebezpečí nouze.

Popis skutku

Na obvodní oddělení Policie ČR podala trestní oznámení matka nezletilého dítěte, jehož otec na něj neplní vyživovací povinnost. Matka uvedla, že syn se narodil z jejich vztahu a zhruba do dvou let dítěte spolu žili ve společné domácnosti. Rodiče určili otcovství souhlasným prohlášením na matrice, což matka doložila rodným listem dítěte. Otec do společného rozpočtu přispíval výdělků z občasných brigád, matka pobírala rodičovský příspěvek. Postupem času začali mít partnerské problémy, matka zjistila, že otec začal užívat pervitin a místo práce páchal majetkovou trestnou činnost. Vztah se rozpadl, otec se odstěhoval ze společné domácnosti a na výživu syna ničím nepřispíval. Takový stav trval v době oznámení již skoro rok. Vzhledem ke stávajícím okolnostem matka obratem podala příslušnému soudu návrh na vypořádání péče o nezletilého. Okresní soud schválil dohodu rodičů, ve které byl syn svěřen do péče matky a otec se zavázal přispívat na výživu nezletilého syna 2500 Kč měsíčně od doby, kdy odešel ze společné domácnosti. Dlužné výživné vyměřené zpětně se otec zavázal uhradit v měsíčních splátkách spolu s běžným výživným k rukám matky. Ta však do oznámení uvedla, že otec dlužné výživné nesplácel a nehradil ani běžné výživné, vyjma dvou zanedbatelných částek v řádech stokorun, které předal matce hotově. Dále matka vypověděla, že žije se synem sama, nárok na rodičovský příspěvek jí již skončil, ale syna nepřijali do mateřské školy z kapacitních důvodů. Jiné příbuzné neměla, a tak vzhledem k celodenní péči o syna pro ni bylo nereálné hledat si zaměstnání. Vzhledem k nastalé finanční nouzi byla nucena požádat o azylové ubytování a aby pokryla veškeré nutné výdaje, požádala příslušný úřad práce o dávky státní sociální podpory a hmotné nouze, přičemž syn byl společně posuzovanou osobou. Byl jí poskytnut podnájem v městském jednopokojovém bytě, který hradila z doplatku na bydlení, pobírala příspěvek na živobytí. Využívala dobročinných sbírek pro matky s dětmi z azylového domu, a tak poskytla synovi potřebné

zimní oblečení a další potřeby. Uvedla, že syn za posuzované období nouzi nepocítil, ale to jen díky výše uvedeným opatřením, která učinila.

Právní kvalifikace skutku

Zákonná vyživovací povinnost otce byla prokázána rodným listem dítěte. Za posuzované období trvající v době prověřování 11 měsíců přispěl otec na výživu syna pouze dvakrát, a to vždy v částce 500 Kč uhrazených k rukám matky v hotovosti. Policejní orgán zjistil, že otec nebyl v posuzovaném období hlášen na úřadě práce jako uchazeč o zaměstnání, ani zde nežádal o dávky státní sociální podpory a hmotné nouze. Z evidence České správy sociálního zabezpečení vyplývá, že nepobíral žádný druh důchodu a nebyl oficiálně nikde zaměstnán. Z šetření k pověsti otce v rámci evidence trestního řízení bylo zjištěno, že se jedná o osobu opakovaně prověřovanou vzhledem k možné majetkové a drogové kriminalitě, dosud ale nebyl trestně stíhán. V evidenci přestupků bylo k jeho osobě zjištěno, že spáchal pět přestupků proti majetku. Otec vypověděl, že si byl vědom své vyživovací povinnosti na syna, sám se před soudem zavázal ji plnit, výši výživného znal. Nikdy nepracoval ve stabilním zaměstnání, vždy sháněl práci brigádně, většinou na stavbách, peníze umí vydělat. Uvedl, že měl těžké období, byl uživatelem drog, hledal sám sebe, na výživné mu nezbylo. Vyjádřil se v tom smyslu, že neměl žádná zdravotní omezení, bydlel u své matky, a do domácnosti něco málo přispíval.

K majetkovým poměrům matky policejní orgán opatřil zprávu od úřadu práce, ze které bylo zjištěno, že matka je v evidenci vedena, pobírá dávky hmotné nouze i státní sociální podpory. Na žádost později i doložila nájemní smlouvu na pronájem azylového bytu.

Policejní orgán na základě zjištěných skutečností vyhodnotil, že ve věci byly naplněny všechny znaky skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1,3 trestního zákoníku, a to v úmyslné formě zavinění.

Otec si byl vědom vyživovací povinnosti vůči synovi, dokonce se k ní v dohodě rodičů sám zavázal. Vyživovací povinnost neplnil déle jak čtyři měsíce, a dvě platby ve výši několika stokorun se na posuzované období nijak nepromítly. S existenční a finanční situací matky a zejména syna byl srozuměn, oba shodně vypověděli, že jsou v telefonickém kontaktu a minimálně dvakrát se osobně setkali, když jí předával výše uvedené peníze. Otec neměl žádná pracovní omezení, je v produktivním věku a bylo tedy v jeho možnostech i schopnostech plnit vyživovací povinnost v plné výši a podílet se na výchově dítěte. Nic z toho neudělal, přestože věděl, že jeho syn může být ohrožen nouzí,

když jeho matka musela žádat o azylové ubytování a pobírat dávky hmotné nouze, protože sama neměla vzhledem k celodenní péči o nezletilého možnost vlastního výdělků.

Postup policejního orgánu

Policejní orgán ve věci zahájil úkony trestního řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu, v rámci prověřování opatřil všechny potřebné listinné důkazy jako rodný list dítěte, rozsudek soudu o poměrech nezletilého, zprávy úřadů a veškeré potřebné lustrace k podezřelému, včetně majetkového profilu. Ve věci bylo vedeno zkrácené přípravné řízení, otci bylo sděleno podezření dle § 179b odst. 3 trestního řádu, byl proveden výslech podezřelého. Spisový materiál byl předložen státnímu zástupci spolu se zprávou o výsledku zkráceného přípravného řízení okresnímu státnímu zastupitelství. Dozorující státní zástupce podal soudu návrh na potrestání dle § 179c odst. 2 písm. a) trestního řádu. Příslušný okresní soud vydal ve věci trestní příkaz, kterým byl obviněný uznán vinným, že

v posuzovaném období úmyslně neplnil vyživovací povinnost ke svému nezletilému synovi, který je svěřen do péče matky a to přesto, že mu vyživovací povinnost vyplývala z občanského zákoníku, a dále se k ní sám zavázal v dohodě rodičů, kterou schválil příslušný soud a to v částce 2500 Kč měsíčně vždy do každého 15. dne v měsíci předem rukám matky a nesnažil se zajistit si stálé zaměstnání a získat tak trvalý zdroj příjmů, který by mu umožňoval úhradu výživného, ale spokojil se s výdělkem z příležitostných brigád, byl si své vyživovací povinnosti plně vědom a v uvedeném období bylo v jeho možnostech a schopnostech vyživovací povinnost plnit v plné výši, přičemž svým jednáním ohrozil svého syna tak, že se mohl ocitnout ve stavu, kdy mu nebudou zaopatřeny základní potřeby k životu, když se jeho matka nacházela v tíživé životní situaci a byly jí po celou dobu vypláceny sociální dávky, tedy úmyslně neplnil svou zákonnou povinnost vyživovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce a uvedeným činem vydal oprávněnou osobu nebezpečí nouze,

čímž spáchal přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 trestního zákoníku a byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 8 měsíců s podmíněným odložením na zkušební dobu 18 měsíců. Obviněnému bylo dále uloženo, aby v průběhu zkušební doby podle svých sil uhradil dlužné výživné.

• 3. kazuistika

Uvedený případ představuje situaci, kdy nebylo prokázáno podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy.

Popis skutku

Matka oznámila, že otec dlouhodobě neplní vyživovací povinnost na nezletilou dceru, která se narodila z jejich vztahu. Rodiče spolu žili pouze jeden měsíc, matka podávala k soudu návrh na stanovení výživného, ale otec otcovství popíral. Příslušný soud zadal znalecký posudek o určení otcovství, který ho potvrdil otcem a byla mu stanovena vyživovací povinnost ve výši 500 Kč měsíčně na nezletilou dceru. Matka uvedla, že otec výživné několik let hradil. Před 14 měsíci přestal výživné posílat a je nekontaktní. Osobně se s povinným neviděla od soudního stání, což je více než 10 let. S dcerou se otec nikdy nevidal, zájem o ni neprojevil, nad rámec výživného se nikdy ničím nepodílel. V době oznámení bylo dceři 16 let, studovala první ročník střední školy, byla zdravá, měla běžné mimoškolní aktivity. Matka se vyjádřila v tom smyslu, že dcera nouzi netrpí, je zajištěna z příjmů matky a jejího manžela. K oznámení matka doložila rodný list dítěte, potvrzení o studiu dcery, rozsudek soudu o určení otcovství a úpravě poměrů nezletilé.

Právní kvalifikace skutku

Policejní orgán se v otázce otcovství řídil pravomocným rozhodnutím soudu o určení otcovství, a k osobě otce vyžádal potřebné listinné důkazy. Souběžně zjišťoval současný pobyt otce, který nebyl znám. Ze zprávy úřadu práce vyplynulo, že otec již více jak rok pobíral dávky hmotné nouze, které mu byly dopláceny do výše životního minima. Konkrétně se jednalo o doplatek na bydlení a příspěvek na živobytí. Ze zprávy České správy sociálního zabezpečení bylo dále zjištěno, že otci byla posudkovým lékařem uznána invalidita třetího stupně, a to pro psychiatrické onemocnění. Invalidní důchod mu však přiznán nebyl, protože nesplnil podmínku potřebné doby pojištění. Bylo zjištěno aktuální bydliště otce, který po celou posuzovanou dobu bydlel v komunitním centru, vyjma tříměsíční hospitalizace v psychiatrické nemocnici. Ze zprávy komunitního centra bylo zjištěno, že z doplatku na bydlení byl hrazen pobyt a otci náležel pro jeho potřeby pouze příspěvek na živobytí ve výši 3 410 Kč, což byla k aktuálnímu datu výše životního minima pro jednotlivce. Otec byl v komunitním centru zaměstnán, jednalo se však o tréninkovou práci, která bývá součástí sociální služby. Dále byly prověřeny jeho majetkové poměry, ze kterých vyplynulo, že je otec zcela nemajetný.

Otec byl v místě svého bydliště za přítomnosti sociální pracovnice vyslechnut. Uvedl, že si je vědom své vyživovací povinnosti na nezletilou dceru, nikdy ji neviděl a neměl ani zájem ji znát. Výživné hradil pravidelně, vždy pracoval, i když spíše jen brigádně, a to do doby, než se mu zhoršilo psychiatrické onemocnění natolik, že nebyl schopen pracovat a musel být hospitalizován. Jeho příjmy jsou minimální, k dispozici má jen příspěvek na živobytí, z toho si hradí jídlo a osobní potřeby. Časem by měl začít pracovat již za úplatu, i když na zkrácený úvazek v rámci chráněné dílny, a navíc mu opět běží lhůta sociálního a zdravotního pojištění, aby mohl v budoucnu dosáhnout na invalidní důchod.

Policejní orgán vyhodnotil všechny okolnosti případu a zjistil, že otcovo onemocnění zapříčinilo invaliditu třetího stupně, nebyl schopen vykonávat své zaměstnání a vzhledem k nedostačující době pojištění neměl nárok na výplatu invalidního důchodu. V posuzovaném období byl zcela odkázán na příspěvky hmotné nouze, pracoval pouze tréninkově a s asistencí. Na základě výše uvedených skutečností došel policejní orgán dospět k závěru, že byla prokázána otcova zákonná vyživovací povinnost na nezletilou a výživné nehradil po dobu delší než čtyři měsíce. Nicméně možnosti a schopnosti otce, za kterých opatrovnícký soud výši výživného stanovil, se zcela změnila. Prověřováním bylo prokázáno, že v posuzovaném období nebylo v možnostech ani schopnostech otce výživné hradit, a to ani částečně.

Postup policejního orgánu

Policejní orgán ve věci zahájil úkony trestního řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu pro podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1 trestního zákoníku. V rámci prověřování opatřil všechny potřebné listinné důkazy jako rodný list dítěte, rozsudek soudu o určení výživného a poměrech nezletilého, zprávy úřadů a potřebné lustrace k podezřelému, včetně majetkového profilu. Rodiče podali vysvětlení dle § 158 odst. 6 trestního řádu. Vzhledem k výsledku prověřování policejní orgán odložil věc usnesením dle § 159a odst. 1 trestního řádu, neboť nešlo o podezření ze spáchání trestného činu a nebylo na místě věc vyřídit jinak.

4. kazuistika

V posledním popisovaném případě pachatel využil zvláštního ustanovení o účinné lítosti podle § 197 trestního zákoníku.

Popis skutku

Trestní oznámení podala matka, která byla s otcem v rozvodovém řízení. Z jejich manželství se narodily dvě děti a v soudním řízení o poměrech nezletilých byla dcera svěřena do výchovy matky a syn byl svěřen do výchovy otce. Otcí bylo vyměřeno platit výživné na dceru ve výši 3000 Kč měsíčně a matce bylo vyměřeno hradit vyživovací povinnost na syna ve výši 1500 Kč měsíčně. Matka ve svém oznámení uvedla, že vyživovací povinnost na syna je hrazena řádně, syn jí běžně navštěvuje a tráví s ní a sestrou víkendy. Otec vyživovací povinnost na dceru sice hradí pravidelně, ale pouze v částce 100 Kč měsíčně a to již po dobu 6 měsíců. Z výpovědi matky dále vyplynulo, že v posuzovaném období dcera chodila do páté třídy základní školy, byla zdráva, obědvala doma a neměla žádné mimoškolní aktivity. Jednou se zúčastnila školy v přírodě, ta i s kapesným vyšla na 4500 Kč. Nezletilá nouzí netrpěla, matka pracovala na hlavní pracovní poměr, bydleli u rodičů matky.

Právní kvalifikace skutku

Policejní orgán od oznamovatelky vyžádal rodný list dcery, rozsudek o poměrech nezletilých dětí a přehled došlých plateb od otce. K osobě prověřovaného byly opatřeny zprávy úřadů a potřebné lustrace, ze kterých bylo zjištěno, že otec nebyl nikdy evidován na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, nežádal dávky státní sociální podpory ani hmotné nouze a v posuzovaném období byl zaměstnán na hlavní pracovní poměr. Z pracovního hodnocení otce policejní orgán zjistil, že měl po celou dobu posuzovaného období téměř totožný příjem, jakým disponoval v době, kdy o výši výživného rozhodoval soud. Z lustrací a zkráceného finančního šetření bylo zjištěno, že otec vlastnil v posuzovaném období dvě vozidla, a to osobní automobily staršího roku výroby, byl spoluvlastníkem nemovitosti, ve které bydlel a na svou osobu měl vedeny tři exekuce.

V rámci prověřování bylo jednoznačně prokázáno, že otec měl zákonnou povinnost vyživovat nezletilou. Ta mu vyplývala z občanského zákoníku a nadto byla vyměřena soudem. Přestože každý měsíc posílal k rukám matky finanční částku, kterou označil jako výživné pro dceru, její výše byla zcela neodpovídající jeho majetkovým poměrům a výši

stanovené soudem. Takové splácení výživného se jevílo spíše účelově. Z výpovědi otce vyplynulo, že si byl své vyživovací povinnosti vědom a s výší dluhu souhlasil. Dále uvedl, že výživné na dceru nehradil, protože měl dost výdajů se synem, a navíc musel opravovat dům, který zdědil se svou sestrou a do kterého se přestěhoval. Po poučení o institutu účinné lítosti dle § 197 trestního zákoníku projevil do úředního záznamu o podání vysvětlení zájem takovou možnost využít. Druhého dne dlužnou částku za celé posuzované období uhradil a potvrzení platby doložil do spisového materiálu.

Policejní orgán posoudil všechny zjištěné skutečnosti a okolnosti případu a došel k závěru, že ve věci byly naplněny všechny znaky skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1 trestního zákoníku v úmyslné formě zavinění. Otec nicméně splnil všechny tři podmínky stanovené v § 197 trestního zákoníku, tedy podmínku věcnou (dodatečně uhradil dlužné výživné za posuzované období), časovou (v tomto případě ještě v rámci přípravného řízení) a negativní (z výpovědi matky nevyplynuly žádné trvalé nepříznivé následky otcova jednání).

Postup policejního orgánu

Policejní orgán ve věci zahájil úkony trestního řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu pro podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1 trestního zákoníku. V rámci prověřování opatřil všechny potřebné listinné důkazy jako rodný list dítěte, rozsudek soudu o určení výživného a poměrech nezletilé, zprávy úřadů, zaměstnavatele a potřebné lustrace k podezřelému, včetně majetkového profilu. Vzhledem k výsledku prověřování policejní orgán odložil věc usnesením dle § 159a odst. 1 trestního řádu, neboť nešlo o podezření ze spáchání trestného činu a nebylo na místě věc vyřídit jinak.

Specifika trestného činu zanedbání povinné výživy, která byla prezentována na výše popsaných případech, se bezprostředně promítají i do postupu policejního orgánu při prověřování tohoto trestného činu. Lze považovat proto za samozřejmost, že policejní orgán, který trestní řízení vede, bude s touto problematikou alespoň rámcově obeznámen. Uvedený požadavek však na něj klade komplexní průřezové právní znalosti.

Při přijetí trestního oznámení se musí zpracovatel zaměřit na konkrétní relevantní skutečnosti, na základě kterých lze prokázat či vyvrátit podezření ze spáchání přečinu zanedbání povinné výživy. V rámci tohoto postupu je nutné zejména vyhodnotit možnosti a schopnosti podezřelého vyživovací povinnost plnit. Za tímto účelem se posuzují

specifické okolnosti případu a zjišťuje se závažnost důsledků neplnění vyživovací povinnosti ve vztahu k oprávněné osobě. Primárně je nezbytné opatřit si příslušné rozhodnutí civilního soudu, kterým bylo rozhodnuto o vyživovací povinnosti, pakliže byla již věc řešena soudně, a dále zjistit majetkové a životní poměry oprávněných i povinných, v tomto směru je vyžadována součinnost s veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty, mezi něž nejčastěji náleží úřad práce, správa sociálního zabezpečení, finanční úřad, odbor sociálně právní ochrany dětí, zaměstnavatel povinného a mnohé další.

S popsanou problematikou úzce souvisí i možnost poskytování náhradního výživného, o které může oprávněný žádat od 1. července 2021 prostřednictvím Úřadu práce České republiky, přičemž podmínky pro čerpání upravuje zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých zákonů, v platném znění.

7 Komparace české právní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy s právními úpravami ve vybraných zemích

Tato kapitola je věnována porovnání trestněprávních úprav skutkových podstat trestného činu zanedbání povinné výživy v České republice, na Slovensku a v Rakousku. Smyslem komparace bylo zjistit, jak je dle vybraných právních úprav definován a sankcionován tento trestný čin. Zjištěné závěry mohou být inspirací pro následné návrhy *de lege ferenda*.

Výběr států, jejichž trestněprávní úpravy jsou vzájemně srovnávány, částečně koresponduje s třetí kapitolou této bakalářské práce. Z historického exkurzu české trestněprávní i civilněprávní úpravy zanedbání povinné výživy totiž vyplývá, že české, slovenské a rakouské právo má společné kořeny v období Habsburské monarchie, neboť právní řády byly výrazně ovlivňovány římským právem. To se odrazilo i v oblasti trestního a rodinného práva, jelikož zde byly formulovány podobné právní principy a institucionální struktury, což přispělo k určité konzistenci a srovnatelnosti právních úprav v těchto zemích

7.1 Slovenská právní úprava

Česká a Slovenská Federativní Republika (ČSFR) zanikla 31. prosince 1992 přijetím ústavního zákona Federálního shromáždění o zániku České a Slovenské Federativní Republiky. Ke dni 1.1.1993 tak vznikly dva samostatně fungující státy: Česká republika a Slovenská republika. V té době platil na území obou z nich tentýž trestní zákon č. 140/1961 Sb.

Ve Slovenské republice byl novelizován zákonem č. 177/1993 Z.z., který měl reagovat na vznik samostatné Slovenské republiky a nově vznikající ekonomické vztahy.⁷³ Požadavky na soulad trestního práva s principy nového ústavního zřízení Slovenské republiky, jako i s novými požadavky na kvalitu trestněprávní ochrany společenských vztahů, byly realizovány procesem rekodifikace slovenského trestního práva, který započal v květnu 2000. Tento legislativní proces byl završen přijetím nového kodexu – trestného zákona č. 300/2005 Z.z. (dále jen trestní zákon SR) a trestného poriadku

⁷³ IVOR, J. a kol., *Trestné právo hmotné 1., Všeobecná část*. 2. vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010. s.13.

č. 301/2005 Z.z., které nabyli účinnosti dne 1.ledna 2006.⁷⁴ Trestný čin zanedbání povinné výživy je tímto zákonem upraven v § 207.

Stejně jako v České republice vychází daná trestně právní úprava z úpravy civilněprávní. Vyživovací povinnost je na Slovensku upravena zákonem č. 36/2005 Z.z., zákon o rodině a o zmene a doplnení niektorých zákonov.⁷⁵ Ten upravuje druhy vyživovacích povinností podobně jako občanský zákoník v ČR.

Trestný čin zanedbanie povinnej výživy dle § 207 je v trestním zákoně SR zařazen v hlavě III., zvláštní části, nazvané Trestné činy proti rodině a mládeži ve následujícím znění:

§ 207

Zanedbanie povinnej výživy

(1) Kto najmenej dva mesiace v období dvoch rokov neplní, čo aj z nedbanlivosti, zákonnú povinnosť vyživovať alebo zaopatrovat' iného, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Kto sa najmenej dva mesiace v období dvoch rokov úmyselne vyhýba plneniu svojej zákonnej povinnosti vyživovať alebo zaopatrovat' iného, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(3) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

a) a vydá oprávnenú osobu do nebezpečenstva núdze,

b) závažnejším spôsobom konania, alebo,

c) hoci bol v predchádzajúcich dvadsiatichštyroch mesiacoch za taký čin odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin prepustený.⁷⁶

Zatímco do prosince 2019 vyžadoval trestní zákon SR, aby pachatel neplnil vyživovací povinnost alespoň tři měsíce v průběhu dvou let, od ledna 2020 postačí, pokud výživné

⁷⁴ IVOR, J. a kol., *Trestné právo hmotné 1., Všeobecná časť*. 2. vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010. s.14.

⁷⁵ Zákon č. 36/2005 Z.z., o rodině o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dostupné na: 36/2005 Z. z. Zákon o rodine | Aktuálne znenie.

⁷⁶ Zákon č. 300/2005 Z.z. trestný zákon, [online]. 2025 [cit. 2025-03-09]. dostupné na: 300/2005 Z. z. Trestný zákon | Aktuálne znenie.

řádne neplatí **dva měsíce** v průběhu dvou let. K této změně došlo v důsledku přijetí novely o náhradním výživném.⁷⁷

Z porovnání české a slovenské trestněprávní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy je zřejmé, že slovenská je přísnější. Česká trestněprávní úprava vyžaduje určitou soustavnost v neplnění či vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti po dobu delší než čtyři měsíce. Oproti tomu podle slovenské trestněprávní úpravy postačí, jestliže se pachatel *neplnění vyživovací povinnosti nebo vyhýbání se jejímu plnění* dopouští po dobu nejméně dvou měsíců, bez ohledu na to, zda tyto následovaly přímo po sobě nebo nikoli. Vyžaduje se však, aby se tak stalo v období dvou kalendářních let. Obecně platí, že milníkem, který odděluje jeden trestný čin od druhého a dalšího takového trestného činu je doručení o zahájení trestního stíhání.⁷⁸

Další rozdíl spočívá ve výši trestní sazby trestu odnětí svobody. V obou základních skutkových podstatách předmětného trestného činu je horní hranice trestu odnětí svobody o 1 rok přísnější ve srovnání s českou trestněprávní úpravou. U třetího odstavce, který představuje kvalifikovanou podstatu trestného činu zanedbání povinné výživy je rozdíl ještě výraznější. Zde horní hranice trestu odnětí svobody dosahuje 5 let oproti 3 letům v české trestněprávní úpravě.

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy podle slovenské trestněprávní úpravy obsahuje navíc oproti té české dvě okolnosti, které podmiňují použití vyšší trestní sazby a to:

- a) závažnější způsob jednání,
- b) recidivu.

Okolnost v podobě *závažnějšího způsobu jednání* vyplývá z § 138 trestního zákona SR a zahrnuje například spáchání trestného činu po delší dobu [§ 138 písm. b), zneužitím tísně, nezkušenosti, závislosti či podřízenosti [§ 138 písm. g) nebo z logiky věci spáchání trestného činu na více osobách [§ 138 písm. j)]. U trestného činu zanedbání povinné výživy se uplatňují pouze některé z těchto forem závažnějšího způsobu jednání⁷⁹.

⁷⁷Zanedbanie povinnej výživy 2020, Právní blog [online]. 2020 [cit. 2025-03-09]. Dostupné z: Zanedbanie povinnej výživy 2020 © BISKUPIČ & CO.

⁷⁸ŽILINKA, M. *Trestný čin zanedbania povinnej výživy a podmiennečné zastavenie trestního stíhania*. Trestněprávní revue. 2009. č. 8. str. 235. Dostupné z TR 8/2009 s. 235 - Beck-online.

⁷⁹Tamtéž.

Dalším znakem kvalifikované skutkové podstaty ve slovenské trestněprávní úpravě je recidiva, která spočívá v podmínce, že byl pachatel *v posledních 24 měsících za takový čin odsouzen nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn*. Z české trestněprávní úpravy byl tento znak vypuštěn novelou č. 390/2021 Sb.

Stejně jako v české trestněprávní úpravě je v té slovenské trestním zákonem upraven i institut *zvláštní účinné lítosti*, jenž se však nachází v obecné části trestního zákona SR, přičemž podmínky jsou definovány následovně:

§ 86

Účinná lítosť

(1) Trestnosť trestného činu zaniká aj vtedy, ak ide o trestný čin

a) zanedbania povinnej výživy podľa § 207, ak trestný čin nemal trvalo nepriaznivé následky a páchateľ svoju povinnosť dodatočne splnil skôr, než sa súd odoberal na záverečnú poradu⁸⁰

V případě účinné lítosti došlo u trestného činu zanedbání povinné výživy v roce 2019 také k zásadní změně, jelikož před novelizací trestního zákona SR bylo možnost využít účinnou lítost dvěma způsoby:

- pokud pachatel svoji povinnost dodatečně splnil dříve, než soud odebral na závěrečnou poradou;
- pokud pachatel uhradil úřadu práce, sociálních věcí a rodiny náhradu za poskytnuté náhradní výživné (pokud úřad poskytl náhradní výživné v plné výši) dříve, než se soud odebral k závěrečné poradě.

Při obou podmínkách se vyžadovalo, že trestný čin neměl trvale nepříznivé následky. Od ledna 2020 zůstala zachovaná jen první možnost.⁸¹ V současné době jsou tak zákonné podmínky účinné lítosti, ve slovenské trestněprávní úpravě v podstatě totožné s podmínkami účinné lítosti v České republice.

⁸⁰Zákon č. 300/2005 Z.z. *trestný zákon*, [online]. 2025 [cit. 2025-03-09]. dostupné na: 300/2005 Z. z. *Trestný zákon | Aktuálne znenie*.

⁸¹ *Zanedbanie povinnej výživy 2020, Právni blog* [online]. 2020 [cit. 2025-03-09]. Dostupné z: *Zanedbanie povinnej výživy 2020* © BISKUPÍČ & CO.

7.2 Rakouská právní úprava

Stejně jako dle české a slovenské trestněprávní úpravy je v rakouské trestněprávní úpravě zanedbávání povinné výživy trestným činem. Trestný čin „*Porušení vyživovací povinnosti*“ je obsažen v § 198 Rakouského trestního zákoníku – Spolkového zákona z 23. ledna 1974, v platném znění (dále jen rakouský trestní zákoník). Zákonomodárce toto ustanovení umístil do devátého oddílu zvláštní části rakouského trestního zákoníku s názvem Trestné jednání proti manželství a rodině. Aktuální trestněprávní úprava trestného činu porušení vyživovací povinnosti je následující:

§ 198

(1) Kdo závažně poruší svou na základě rodinného práva založenou vyživovací povinnost a tím způsobí, že výživa nebo výchova k výživě oprávněného bude ohrožena nebo bez pomoci jiné strany by byla ohrožena bude potrestán se trestem odnětí svobody až na šest měsíců nebo peněžitým trestem do výše 360 denních sazeb. Svoji vyživovací povinnost poruší obzvláště ten, kdo se úmyslně vyhýbá výdělečné činnosti, jejíž výkon by mu umožnil splnění vyživovací povinnosti.

(2) Spáchá-li pachatel čin opětovně (§ 39) nebo má-li čin za následek zpustnutí nebo vážné ohrožení zdraví nebo tělesného nebo duševního vývoje osoby oprávněné k výživě, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na dvě léta, má-li však čin za následek ohrožení života osoby oprávněné k výživě, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na tři léta.

(3) Pachatel není trestný podle odst. 1, jestliže do konce soudního jednání uhradí v celém rozsahu vyživovací povinnost, která je uvedena v návrhu na stíhání.

Ze základní skutkové podstaty uvedené v § 198 podle odst. 1 rakouského trestního zákoníku vyplývá, že pachatel musí porušit svou zákonnou vyživovací povinnost hrubým způsobem a svým jednáním způsobit *ohrožení* výživy či výchovy oprávněného subjektu. Na rozdíl od české a slovenské trestněprávní úpravy zde není výslovně uvedena minimální doba, po kterou musí pachatel neplnit svou vyživovací povinnost, aby jeho jednání bylo považováno za trestné. Podmínky, za kterých lze dovodit hrubé zanedbání vyživovací povinnosti podle rakouského občanského práva, jsou odvislé od individuálních okolností konkrétního případu. Zejména je třeba zohlednit dobu trvání

porušení vyživovací povinnosti, předchozí chování povinné osoby a důvody neplnění.⁸² V základní skutkové podstatě je navíc zdůrazněn znak *úmyslné vyhýbání výdělečné činnosti*, který by pachateli umožnil vyživovací povinnost splnit, čemuž v podstatě odpovídá znění § 196 odst. 2 české trestněprávní úpravy.

V kvalifikované skutkové podstatě (odst.2) jsou uvedeny okolnosti, podmiňující použití vyšší trestní sazby. Jsou jimi *recidiva*, těžší následek v podobě *zpustnutí* nebo *vážné ohrožení zdraví* nebo *tělesného* nebo *duševního vývoje* oprávněné osoby. Nejprísněji lze potrestat pachatele trestného činu porušení vyživovací povinnosti v případě, že svým jednáním vystaví oprávněnou osobu *ohrožení života*.

Zvláštní účinná lítost týkající se trestného činu porušení vyživovací povinnosti je v rakouském trestním zákoníku zakotvena v § 198 odst. 3. Vztahuje se pouze na základní skutkovou podstatu trestného činu a je obdobného charakteru jako je tomu v české a slovenské trestněprávní úpravě.

Pro přehlednost byly jednotlivé odlišnosti komparovaných trestněprávních úprav názorně prezentovány v komparační tabulce.

⁸² Bundeskanzleramt Österreich. Oberster Gerichtshof nummer 1Ob4/08g ze dne 26. 2. 2008. [online]. 2008. [cit. 2025-03-11]. Dostupné z: OGH 1 Ob 4/08g (RS0123336): RDB Rechtsdatenbank.

Tabulka 1 – Komparace trestněprávní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy v ČR, na Slovensku a v Rakousku.⁸³

	Česká trestněprávní úprava	Slovenská trestněprávní úprava	Rakouská trestněprávní úprava
	§ 196	§ 207	§ 198
1. základní SPTČ			
objektivní stránka	-neplnění vyživovací povinnosti po dobu delší než 4 měsíce	-neplnění vyživovací povinnosti nejméně 2 měsíce v období dvou let	-závažné porušení vyživovací povinnosti ohrožením výživy nebo výchovy -úmyslné vyhýbání se výdělečné činnosti
subjektivní stránka	forma zavinění <i>úmyslná i nedbalostní</i>	forma zavinění <i>úmyslná i nedbalostní</i>	pouze <i>úmyslná</i> forma zavinění
Trestní sazba trestu odnětí svobody	až na 1 rok	až na 2 roky	až na šest měsíců
2. základní SPTČ			
objektivní stránka	-vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti po dobu delší než 4 měsíce	-vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti nejméně 2 měsíce v období dvou let	zahrnuta v odst. 1
subjektivní stránka	pouze <i>úmyslná</i> forma zavinění	pouze <i>úmyslná</i> forma zavinění	
Výše trestu odnětí svobody	až na 2 roky	až na 3 roky	až na šest měsíců
Kvalifikovaná SPTČ			
okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby	-vydání oprávněné osoby nebezpečí nouze	-vydání oprávněné osoby nebezpečí nouze -závažnější způsob jednání -recidiva	-recidiva -vydání nebezpečné zpusnutí nebo vážné ohrožení zdraví nebo tělesného nebo duševního vývoje oprávněné osoby -vystavení oprávněné osoby ohrožení života
Trestní sazba trestu odnětí svobody	6 měsíců až 3 léta	jeden rok až 5 let	až na 2 léta až na 3 roky

⁸³ Tab. 1.: Komparace trestněprávní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy v ČR, na Slovensku a v Rakousku. Zdroj vlastní.

Závěr

V bakalářské práci byly vymezeny a vysvětleny základní pojmy související s problematikou vyživovací povinnosti. Byl nastíněn historický vývoj civilněprávní i trestněprávní úpravy vyživovací povinnosti, ze kterého vyplývá, že ochrana rodiny a dětí je dlouhodobě jednou z priorit naší společnosti a trestný čin zanedbání vyživovací povinnosti má na území České republiky tradici.

K naplnění hlavního cíle bakalářské práce došlo prostřednictvím analýzy skutkové podstaty trestného činu zanedbání povinné výživy a s tím souvisejícím výkladem jednotlivých zákonných pojmů, na základě čehož byly získány relevantní informace umožňující jednoznačně vymezit podmínky trestní odpovědnosti pachatele za spáchání daného trestného činu. Práce byla navíc doplněna o výběr kazuistik pocházejících z policejní praxe autorky, přičemž jednotlivé případy představují specifické aspekty trestného činu zanedbání povinné výživy a trestního řízení s ním spojené.

Dále byla v práci provedena vzájemná komparace české trestněprávní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy s odpovídajícími právními úpravami ve vybraných zemích EU (Rakousko, Slovensko), čímž došlo k naplnění vedlejšího stanoveného cíle. Pro přehlednost byly jednotlivé odlišnosti srovnávaných trestněprávních úprav názorně zachyceny v komparační tabulce.

Autorka bakalářské práce došla k závěru, že neplnění zákonné vyživovací povinnosti ve všech jejích podobách je společensky škodlivým jevem, přičemž nejzávažněji vnímá zanedbání povinné výživy vůči nezletilému dítěti. Ztotožňuje se s tím, že zákonodárce trestně postihuje neplatiče výživného a obecně má za to, že tento způsob je v současné době jedním z nejefektivnějších nástrojů státu, jak dluh na výživném pro oprávněné osoby vymoci, a to zejména s důrazem na možnost uplatnění zvláštního ustanovení o účinné lítosti dle § 197 trestního zákoníku.

Na základě poznatků získaných při zpracování práce dospěla její autorka k závěru, že trestní právo, ač ultima ratio, mnohdy až příliš často zasahuje v případech, kdy jiné právní prostředky nejen že nesehaly, ale ani nebyly využity. Zejména základní skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy obsažená v § 196 odst. 1 trestního zákoníku, dle názoru autorky, otevírá prostor pro oprávněné osoby a jejich právní zástupce zcela rezignovat na vlastní iniciativu vůči povinnému v rámci civilního řízení.

Ve většině případů je podání trestního oznámení prvním krokem, který uvedené subjekty v takovém případě učiní. Policejnímu orgánu s ohledem na zásadu oficiality pak nezbývá než vést trestní řízení pro podezření ze spáchání daného trestného činu.

V rámci vzájemného porovnání vybraných evropských trestněprávních úprav s českou trestněprávní úpravou navrhuje autorka *de lege ferenda* použít dílčí dekriminalizaci neplnění zákonné vyživovací povinnosti, neboť se domnívá, že by se trestní postih měl vztahovat pouze na závažnější případy zanedbání povinné výživy. Jednalo by se zejména o *úmyslné vyhýbání se zákonné vyživovací povinnosti*, které by konkrétně zahrnovalo i *úmyslné vyhýbání se výkonu výdělečné činnosti*, tak jak je tomu v rakouské trestněprávní úpravě a *uvedení oprávněné osoby v nebezpečí nouze*. Protiprávní jednání spočívající v „pouhém“ neplnění vyživovací povinnosti by bylo řešeno pomocí prostředků civilního práva.

Ve vztahu k trestání pachatelů dané trestné činnosti, považuje autorka trest odnětí svobody za zcela výjimečný prostředek sloužící k nápravě povinného. Řešení podle ní spíše tkví v efektivním využití probační služby ve zkušební době, ve které by mohlo docházet k citelnějšímu tlaku na odsouzené. Spolupráce s probačním úředníkem by se mohla pozitivně odrazit při hledání zaměstnání či řešení některých složitých životních situací.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný zákon, Velký komentář*, 2. vydanie. Bratislava: Eurokodex, 2015. 916 s. ISBN 978-80-8155-053-9.
2. GERLICH, K. *Rozvod, rozluka, alimenty*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1934. 430 s.
3. HENDRYCH, D. a kol., *Právnický slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1450 s. ISBN 9788074000591.
4. IVOR, J. a kol., *Trestné právo hmotné 1., Všeobecná část*. 2. vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2010. 532 s. ISBN 978-80-8078-308-2.
5. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022. 1040 s. ISBN 978-80-7502-576-0.
6. KOVÁŘOVÁ, D. *Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. Praha: Leges, 2011. 152 s. ISBN 978-80-87212-84-4
7. KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 1256 s. ISBN 978-80-7400-795-8.
8. PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2024. 3352 s. ISBN 978-80-7400-747-7.
9. SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a Renata VESELÁ. *Rodinné kodexy*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2010. 156 s. ISBN 978-80-7418-082-8.
10. SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Občanské zákoníky*. Ostrava. Key Publishing, 2012. 1019 s. ISBN 978-80-7418-146-7.
11. SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Trestní kodexy – 1. díl, Hmotněprávní předpisy*. Ostrava. Key Publishing, 2011. 643 s. ISBN 978-80-7418-131-3.
12. SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 352 s. ISBN 978-80-7380-566-1.
13. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. 4968 s. ISBN 978-80-7400-893-1.
14. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 3376 s. ISBN 978-80-7400-807-8.

15. ŠMÍD, O., DEMJANOVÁ, R. a kol. Povinnosti a práva rodičů k dětem. Praha: Leges, 2017. 323 s. ISBN 978-80-7502-195-3.
16. ŠMÍD, O., VACKOVÁ, R. a kol. Výživné. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. 284 s. ISBN 978-80-7502-196-0.

Legislativní zdroje

1. ČESKO. NEJVYŠŠÍ SOUD. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.6.2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010 Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/21-cdo-3909-2010>.
2. ČESKO. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 1. 1992, sp. zn. 6 Tz 193/91, dostupné z : Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 03.01.1992, sp. zn. 6 Tz 193/91, ECLI:CZ:NS:1992:6.TZ.193.1991.1 - Nejvyšší soud.
3. ČESKO. NEJVYŠŠÍ SOUD. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2016, sp. zn. 3 Tdo 432/2016, dostupné z: Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.04.2016, sp. zn. 3 Tdo 432/2016, ECLI:CZ:NS:2016:3.TDO.432.2016.1 - Nejvyšší soud.
4. ČESKO. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 24. 7. 1981 sp. zn. 11 Tz 41/81. Dostupné z: sbirka.nsoud.cz/export/sbirky/?collectionIds=11123.
5. ČESKO. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozhodnutí nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.03.1963, sp. zn. 7 Tz 20/64, dostupné z: Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31.03.1963, sp. zn. 7 Tz 20/64, ECLI:CZ:NS:1963:7.TZ.20.1964.1 - Nejvyšší soud.
6. ČESKO. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozsudek Krajského soudu v Hradci králové ze dne 8. 8. 2006, sp. zn. 10 To 230/2006, dostupné na Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 08.08.2006, sp. zn. 10 To 230/2006, ECLI:CZ:KSHK:2006:10.TO.230.2006.1 - Nejvyšší soud.
7. ČESKO. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14.11.1980, sp. zn. 6 Tz 41/1980. Dostupné z: Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14.11.1980, sp. zn. 6 Tz 41/80, ECLI:CZ:NS:1980:6.TZ.41.1980.1 - Nejvyšší soud.
8. ČESKO. NEJVYŠŠÍ SOUD. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15.09.1989, sp. zn. 7 Tz 16/1989. Dostupné na: Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15.09.1989, sp. zn. 7 Tz 16/89, ECLI:CZ:NS:1989:7.TZ.16.1989.1 - Nejvyšší soud.

9. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, dostupná z: 40/2009 Dz - Beck-online.
10. Důvodová zpráva k zákonu č.390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony Dostupná z: 390/2012 Dz - Beck-online.

Odborné články

1. ŽILINKA, M. Trestný čin zanedbání povinné výživy a podmínečné zastavenie trestního stíhání. Trestněprávní revue. 2009. č. 8. str. 235. Dostupné z TR 8/2009 s. 235 - Beck-online.

Elektronické zdroje

1. Statistiky zanedbání povinné výživy, krádeží, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, ze dne 12.6.2024. [online]. 2024. [cit. 2025-02-25]. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/statistiky-zanedbani-povinne-vyzivy-kradezi-mareni-vykonu-uredniho-rozhodnuti-a-vykazani.aspx>.
2. Trestní zákoník Rakouska. 2. vydání. [online]. 2014 [cit. 2025-03-15]. Dostupné z: Trestní zákoník Rakouska - Spolkový zákon z 23. 01. 1974, ve znění novely č. 134/2013, stav 01. 01. 2014 - Beck-online.
3. Bundeskanzleramt Österreich. Oberster Gerichtshof nummer 1Ob4/08g ze dne 26. 2. 2008. [online]. 2008. [cit. 2025-03-11]. Dostupné z: OGH 1 Ob 4/08g (RS0123336): Databáze RDB Legal.

Seznam tabulek a grafů

1. Tabulka č. 1 – Komparace trestněprávní úpravy trestného činu zanedbání povinné výživy v ČR, na Slovensku a v Rakousku.